

ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

TENDENCIES OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF INDUSTRY OF UKRAINE

УДК 330.341.1+001.895(477)

Іваннікова Н.А.

к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства
Комунальний вищий навчальний заклад
«Інститут підприємництва «Стратегія»
Дніпропетровської обласної ради»

У статті досліджено поточний стан промисловості України, виявлено основні проблеми її функціонування. Розкрито взаємозв'язок розвитку промисловості з її інноваційною діяльністю. Проаналізовано динаміку показників інноваційної діяльності промислових підприємств України.

Ключові слова: глобалізація, інтеграція, конкурентоспроможність, промисловість, інновації, розвиток, підприємство.

В статье исследуется текущее состояние промышленности Украины, выявлены основные проблемы ее функционирования. Раскрыта взаимосвязь развития промышленности с ее инновационной деятельностью.

Проанализирована динамика показателей инновационной деятельности промышленности предприятий Украины.

Ключевые слова: глобализация, интеграция, конкурентоспособность, промышленность, инновации, развитие, предприятие.

In the article the current status of the industry in Ukraine was researched, the major problems of its functioning was found. The relation of industry development with its innovative activity was shown. The dynamic of indicators of Ukraine industrial enterprises innovation activity was analyzed.

Key words: globalization, integration, competitiveness, industry, innovation, development, business.

Постановка проблеми. Інновації в умовах глобального ринкового середовища світової економіки відіграють ключову роль у підвищенні конкурентоспроможності України та її подальшого розвитку на інтенсивній основі. Глобальні та національні виклики вимагають прискореного економічного зростання і форсованої модернізації промисловості країни, бо, по-перше: вітчизняна промисловість є основою господарства країни, найбільш активною ланкою і стрижнем економічної системи в цілому, мультиплікатором розвитку інших галузей; має вагомий інноваційний потенціал, здатний забезпечити структурну трансформацію національної економіки і високий рівень науково-технологічного розвитку країни в цілому; по-друге, в основі промислової політики лежить не тільки досягнення консенсусу щодо доцільності державного втручання для забезпечення прискореного економічного зростання, але й визнання факту, що без такого втручання успіх наздоганяльного розвитку є малоімовірним. Цей факт підтверджують головні пріоритети промислової політики Європи, яка розробила відповідні рекомендації країнам – її членам: «Промислова політика: зміцнення конкурентоспроможності», «Сильна Європейська промисловість для зростання і відновлення економіки», стратегія соціально-економічного розвитку «Європа 2020», спеціалізована програма досліджень та інновацій «Горизонт 2020», документ «До Європейського промислового ренесансу», фундаментальними атрибутами яких є завдання збільшити частку промисловості у ВВП до 20%, а промислову модернізацію слід здійснювати за рахунок технологічних інновацій [1].

Україна не може залишатись осторонь цих процесів. Необхідно виходити з того, що формування нових технологічних переваг відкриває перспективи зростання продуктивності промисловості і у результаті зміцнення конкурентоспроможності економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Актуальність зазначеного питання підтверджують численні економічні дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців. Велике значення з точки зору еволюції поглядів, методологічних засад пізнання інноваційних процесів, сутності та ролі інновацій в економіці мають праці О. Амоші, Л. Базилевича, Д. Белл, О. Волкова, Дж. Гелбрейта, П. Друкера, А. Землянкіна, О. Євтушевської, М. Кондратьєва, А. Левінсона, І. Лушунної, О. Орлова, В. Парето, М. Пашути, О. Пригожина, В. Семиноженко, Дж. Сінка, Р. Солоу, Б. Твісса, Х. Хартмана, О. Шкільнюк, Й. Шумпетера, І Яцишиної та ін.

Філософські аспекти становлення інноваційної діяльності розкриваються в працях В. Андрущенко, Л. Губерського, І. Назарова та ін.

О. Завгородня формулює актуальні концепти і перспективні напрями розвитку економічної теорії інновацій та пропонує свій погляд на інноваційну політику, як на складову державного механізму регулювання економіко-генетичної спадковості та інструмент цілеспрямованого вдосконалення на інноваційній основі національного економічного геному [2].

Н. Краус розкриває основні можливі процеси інституціоналізації інноваційної економіки та обґрунтовує доцільність інституціоналізації у формуванні високого інноваційно-інвестиційного рівня України в парадигмі глобального розвитку [3].

Питання основних напрямів активізації інноваційної політики в сучасних умовах, дослідження впливу інновацій на конкурентоспроможність вітчизняної економіки ґрунтовно розглянуто у працях багатьох авторів таких, як: В. Геєць, В. Гриньова, В. Тищенко, Л. Федулова та ін.

Проблемам функціонування й розвитку промислових підприємств, а також питанням управління розвитком у сфері промисловості присвячені роботи О.М. Алімова, О.І. Амоші, М.А. Бендикова, М.Г. Білопольського, В.П. Вишневського,

Н.П. Гончарової, А.В. Матюшина, Н.В. Шемякіна, О. Ходякової та ін. У працях цих науковців особливу увагу приділено таким питанням, як виробнича стабілізація, розвиток виробничого потенціалу, створення передумов економічного росту, стабілізація стану економіки галузей промисловості.

Питанням розвитку інноваційної політики та інноваційним процесам промислових підприємств приділено значну увагу в працях останніх років таких вітчизняних науковців, як: О. Бєлякова, О. Біловодська, І. Булкін, Б. Гейц, І. Єпіфанова, С. Жуков, І. Кривов'язюк, І. Підоричева, О. Саліхова, О. Собкевич та ін.

Проте, не зважаючи на широту зазначеної проблематики, на численні праці з питань інноваційного розвитку промисловості України, стають необхідними подальші дослідження цих питань, оскільки коло статистичної інформації постійно збільшується.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз поточного стану промисловості України та виявлення тенденцій взаємозв'язку її розвитку з розвитком інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Промислове виробництво в Україні продукує в середньому 40% валового внутрішнього продукту і забезпечує роботою більш ніж чверть населення України (середньооблікова чисельність штатних працівників у 2015 р. становить 25,3% до загальної кількості працівників проти показника 2013 р. – 26,3%) [4]. Крім того, промисловість забезпечує робочі місця в суміжних сферах, передусім транспорті та торгівлі.

Промисловість є важливим джерелом експортної виручки – на неї припадає 15% експорту товарів або 60% загального експорту товарів та послуг [5].

Як доводять розрахунки, наведені в табл. 1, за останні роки кризові тенденції в реальному секторі економіки поглибилися. Розвиток економіки відбувався в умовах стагнації інвестиційного і споживчого попиту, зумовлених зовнішньою агресією і руйнуванням виробничих потужностей, транспортної інфраструктури; втратою міжгалузевих, логістичних зв'язків; недостатнім забезпеченням сировиною та матеріалами базових експортоорієнтованих галузей; рецесією національної економіки.

Також у 2015 – на початку 2016 рр. – у національній економіці відчутно загострилися інфляційні і девальваційні ризики. Результатом різкого зростання цін на тлі зниження реальних доходів населення стало скорочення внутрішнього попиту на промислову продукцію, внаслідок чого зберігається низький рівень завантаження потужностей виробництва та їх забезпечення замовленнями. Індекс споживчих цін в Україні у 2015 р. становив 147,8%, цін виробників промислової продукції – 136,0% порівняно з 2014 р. У 2015 р. завантаже-

ність виробничих потужностей промислових підприємств коливалася на рівні 57,8 – 61,4% [6].

Так у 2015 р. падіння обсягів реалізованої продукції промисловості становило 13% (у 2014 р. – 10,1%; у 2013 р. – 4,3%). За даними Державної служби статистики найбільша складова промисловості – переробна промисловість, частка якої у 2015 р. складає 64,1%, скоротила обсяги промислової діяльності на 5,5% (у 2015 р. – 87,4%; у 2014 р. – 90,7%; у 2013 р. – 92,9%); постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, частка якого у 2015 р. становить 23,9%, скоротилось на 10,6% (у 2015 р. – 88,0%; у 2014 р. – 93,4%; у 2013 р. – 98,6%); металургійне виробництво, частка якого у 2015 р. становила 15,7%, зменшило обсяги продукції на 10,8% (у 2015 р. – 83,9%; у 2014 р. – 85,5%; у 2013 р. – 94,7%); добувна промисловість, частка якої у 2015 р. складає 10,8%, скоротила діяльність на 8,4% (у 2015 р. – 86,9%; у 2014 р. – 89,9%; у 2013 р. – 95,7%); машинобудування, частка якого у 2015 р. становила 6,5%, знизило обсяги реалізації на 0,9% (у 2015 р. – 85,9%; у 2014 р. – 79,4%; у 2013 р. – 86,8%) [7].

Водночас минулі роки засвідчили поглиблення негативних тенденцій у промисловості регіонів. За підсумками 2015 р. обсяги промислової продукції скоротилися у 22 регіонах (від 1,4% у Волинській області до 57,1% – у Луганській). Істотне зменшення промислового виробництва зафіксовано у Закарпатській (на 20,3%), Кіровоградській (на 17,1%), Харківській (на 11,8%), Черкаській (на 9,2%), Миколаївській (на 8,9%) і Дніпропетровській (на 7,9%) областях.

Питома вага регіонів, що мали приріст виробництва, у загальному обсязі реалізованої промислової продукції становила на кінець 2015 р. лише 12,5% (Вінницька область – 104%, Житомирська – 110%, Рівненська – 100,3%) [7].

Із загостренням кризи проявилися проблеми, які накопичувалися роками:

1. Надмірна залежність від зовнішньої кон'юнктури на ринках основних експортних товарів. Україна втрачає основні технологічні позиції експорту: частка високотехнологічних і середньотехнологічних товарів сукупно становить лише 14,4%, а відповідних товарів у імпорті – 38,3%. Згортання можливостей виходу вітчизняної продукції кінцевого використання на традиційні ринки, а це передусім товари машинобудування, негативно позначилося на структурі вітчизняного експорту за рівнем промислової переробки товарів.

Експорт українських товарів кінцевого використання в минулі роки становив 24-27 млрд дол. США, в окремі роки їх частка у загальному експорті сягала 40%. Натомість їх поставки у 2015 р. скоротилися до 12,9 млрд дол. США (у структурі поставок – 33,9% у 2015 р. та 36,5% у I півріччі

2016 р.). Частка сировинних товарів у експорті досягла 42% у 2015 р. (40% у I півріччі 2016 р.), тоді, як у 2007 р., ці товари забезпечували лише 23,3% експорту [8].

2. Накопичення технологічної відсталості та застарілість виробничих потужностей. Незадовільний фінансовий стан промислових підприємств

(отримання величини збитку 27,4% підприємств у 2015 р. та вкрай низький показник рентабельності операційної діяльності у 2015 р. – 0,9%) унеможлиблює оновлення основних виробничих фондів, які на кінець 2015 р. зношені на 76,9%, а наявні темпи оновлення у більшості галузей промисловості (6 – 8% у річному вимірі) принципово

Таблиця 1

Основні показники стану та розвитку промисловості України у 2011–2015 роках*

Показники	Роки				
	2011	2012	2013	2014	2015
1. Випуск промислової продукції у загальному обсязі випуску, %	43,3	41,2	38,3	38,9	46,8
2. Обсяг реалізованої промислової продукції, млн. грн.	1331887,6/100	1400680,2/100	1354130,1/100	1428839,1/100	1776603,7/100
у т.ч. (у % до підсумку)					
2.1. Добувна промисловість	146085/11,0	146588,5/10,5	154615,9/11,4	154700,8/10,8	191599,3/10,8
2.2. Переробна промисловість	868392,4/65,2	889496,6/63,5	836571,1/61,8	903735,3/63,3	1139213,2/64,1
2.3. Металургійне виробництво	242525,9/18,2	223832,5/16,0	208225,4/15,4	237393,0/16,6	278502,8/15,7
2.4. Машинобудування	133469,0/10,0	143533,1/10,2	117301,9/8,7	101924,7/7,1	115261,7/6,5
2.5. Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	295164/22,1	344067,1/24,5	342352,8/25,3	351803,2/24,6	424105,2/23,9
3. Індекси промислової продукції (до попереднього року, %)	108,0	99,5	95,7	89,9	87,0
4. Середньооблікова кількість штатних працівників, тис. осіб (у % до загальної кількості працівників)	2828/26,8	2804/26,5	2673/26,3	2297/25,6	2040/25,3
5. Валова додана вартість промисловості у загальному обсязі ВДВ, %	25,2	24,8	22,7	23,5	23,6
6. Капітальні інвестиції у промисловості (%) до загальної вартості	34,3	35,2	39,4	39,3	32,1
7. Індекси капітальних інвестицій (у % до попереднього року)	141,6	107,5	100,3	74,3	80,1
8. Експорт готової продукції, виготовленої з давальницької сировини (тис. дол. США)	6295460,7	4969678,5	5025489,8	4243623,2	3395076,9
9. Ступінь зносу основних засобів, %	56,8	57,3	56,9	60,3	76,9
10. Рентабельність операційної діяльності, %	4,7	3,4	3,0	1,6	0,9
у т.ч.					
10.1. Добувна промисловість	17,3	14,7	12,5	21,4	6,4
10.2. Переробна промисловість	2,9	1,8	2,1	-0,6	0,7
10.3. Металургійне виробництво	0,1	-4,2	-2,7	2,8	0,7
10.4. Машинобудування	9,3	9,9	6,6	-2,4	3,4
10.5. Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	4,5	3,3	1,3	-0,1	-0,8
11. Кількість підприємств, од.	47479	43356	49130	42187	42564
12. Чистий прибуток (збиток) підприємств, млн. грн.	31961,6	2592,4	-4181,1	-178730,9	-188267,9
12.1. Підприємства, які одержали прибуток (у % до загальної кількості підприємств)	60,8	60,7	62,3	62,4	72,6
12.2. Підприємства, які одержали збиток (у % до загальної кількості підприємств)	39,2	39,3	37,7	37,6	27,4

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, також без частини зони проведення антитерористичної операції.

Складено автором за даними [4]

не здатні забезпечити їх пришвидшену модернізацію [4]. У промисловому виробництві переважають відсталі технології, які приводять до значної енерго- та матеріалоємності виробництва, що стає причиною різкого зростання собівартості продукції (рівень споживання матеріалів та енергоресурсів є у 4 – 5 разів вищим, ніж у розвинених країнах Європи). Українська промисловість продовжує втрачати відтворювальну функцію, перетворюючись у сировинний додаток інших держав та ринок для імпорту високотехнологічної продукції.

3. Загострення інвестиційної кризи й вичерпність джерел залучення інвестицій.

Песимістичний настрій іноземних інвесторів підтверджується скороченням накопичених у промисловості прямих іноземних інвестицій, які на кінець 2015 р. становили 13280,1 млн дол. США, зменшившись порівняно з 2014 р. на 8,2%. Скорочення обсягів іноземних інвестицій за рахунок курсової різниці відбулося в усіх без винятку галузях промисловості. Також підприємства промисловості у 2015 р. знизили рівень капітальних інвестицій у порівнянні з 2013 р. на 16,99%. Найбільшу питому вагу у структурі капітальних інвестицій займає переробна промисловість, частка якої за останні роки збільшилась на 8,9% і склала 52,7% у 2015 р.; добувна промисловість, частка якої складає у 2015 р. 21,1%, зменшилась на 0,5%; постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, частка якого склала 24,4%, зменшилась на 8,3% [7].

4. Занепад кадрового потенціалу розвитку промисловості (старіння кадрів, трудова міграція, втрата престижності інженерних технічних спеціальностей (зменшення попиту у ВНЗ на інженерію з 19% у 2014 р. до 15% у 2015 р. при одночасному збільшенні частки державного замовлення до 34% на денній формі та 20% на заочній формі навчання), витіснення робочої сили з промислових видів діяльності (у добувній промисловості скорочення кількості працівників за останні 3 роки склало 23,4%; у переробній промисловості – 21,8%; у металургійному виробництві – 22%; у машинобудуванні – 24,1%)), що призводить до поширення тенденції спадної віддачі в економіці України, звужуючи можливості високотехнологічного піднесення за рахунок промислових видів діяльності [7]. Як зазначає академік НАН України Геєць В.М.: «Часто наші підприємства – як технічно, так і через некомпетентність менеджменту бізнесу – не готові до подолання існуючого розриву в конкурентоспроможності, що вимагає суттєвих змін, не в останню чергу – у технологіях, у тому числі і управлінських, за рахунок відповідного інвестування та зміни системи підготовки кадрів. Сьогодні за обстеженнями, оприлюдненими на Всесвітньому економічному форумі, за якістю функціональної підготовки кадрів Україна

перебуває на 70-му місці у світі і при цьому вона – єдина країна світу, де рівень функціональної грамотності молоді (25 – 34 роки) нижчий, ніж серед старшого покоління (55 – 64 роки) [9, с. 15].

На розвиток промислових підприємств безпосередньо впливає впровадження інноваційних розробок. Інноваційний розвиток надає підприємству можливість отримати значні обсяги прибутків, які у процесі розподілу є джерелом формування ВВП та бюджетів усіх рівнів. Проте зростання ВВП на основі нових технологій становить лише 0,7%, у той час, як середньоєвропейський показник складає 25 – 35%, а у Китаї – 40% [10, с. 35].

Упродовж останніх років розвиток вітчизняної промисловості не супроводжувався інноваційною активністю та насиченням внутрішнього ринку вітчизняними інноваційними розробками.

Негативний стан в інноваційній сфері, а отже, і невисоку конкурентоспроможність вітчизняної економіки засвідчують і відомі міжнародні інституції.

У Глобальному індексі інновацій у 2014–2015 рр. Україна утримує 63-64-ту позицію, що набагато нижче рівня як розвинених країн регіону, так і багатьох країн з ринками, що розвиваються (у т.ч. Вірменії, Туреччини, Білорусі, Росії). На одну позицію знизився рейтинг України у 2015 р. за рівнем конкурентоспроможності економіки (79-те місце з-поміж 140 країн). Утриматись у рейтингу Україні дають змогу чинники поліпшення сприйняття інноваційної спроможності економіки, потенціал науково-дослідницьких інституцій, наявність кваліфікованих дослідників та інженерів, якість системи вищої освіти. При цьому за показниками технологічної готовності (оснащеність новими технологіями) Україна таких конкурентних переваг не має, і її позиції є вкрай невисокими – у 2015 р. 86-те місце: показник наявності новітніх технологій (96-та позиція), прями іноземні інвестиції і передача технологій (117-ма позиція), показник поглинання технологій на рівні фірм (100-та позиція) [8].

Зазначимо, що серед країн Європейського Союзу мінімальні показники інноваційної активності мають Португалія (26%) і Греція (29%), але навіть ці показники вдвічі більші, ніж в Україні. А порівняно з країнами-лідерами, такими як Нідерланди (62%), Австрія (67%), Німеччина (69%), Данія (71%) та Ірландія (74%) цей розрив з Україною становить майже п'ять разів [11].

У 2015 р. тенденція до скорочення частки інноваційно активних промислових підприємств збереглася як загалом у державі (рис. 1), так і в більшості регіонів. Кількість промислових підприємств, що займалися інноваційною діяльністю скоротилася на 891 одиницю і склала в 2015 р. 824 одиниці (у 2014 р. – 1609 од.; у 2013 р. – 1715 од.) або 17,3%, що призвело до зменшення частки

інноваційної продукції на суму 23,1 млрд грн, що становить 1,4% від загального обсягу реалізованої промислової продукції (у 2014 р. частка такої продукції становила 2,5%, у 2013 р. – 3,3% [7].

Рис. 1. Інноваційна діяльність промислових підприємств, од.

Складено автором на підставі [7]

Серед регіонів за напрямками проведених інновацій найбільша кількість промислових підприємств спостерігалась у Харківській (117 од.), Львівській (64 од.), Дніпропетровській (63 од.), Запорізькій (49 од.), Київській (44 од.) і Вінницькій (25 од.) областях [13].

Якщо порівняти з економічно розвиненими країнами, то цей показник за останні 10 років не опускався нижче 20% [12, с. 228].

Серед таких підприємств 37,4% реалізували продукцію за межі України, обсяг якої становив 10,8 млрд грн. Кожне четверте підприємство реалізувало продукцію, що була новою для ринку. Обсяг такої продукції становив 7,3 млрд грн, майже дві її третини підприємства поставили на експорт. Більшість підприємств (86,0%) реалізувала продукцію, яка була новою виключно для підприємства. Її обсяг становив 15,8 млрд грн. Кожне підприємство реалізувало за межі України 40,1% такої продукції [13].

Стан інноваційного розвитку вітчизняних підприємств можна оцінити за рівнем упровадження інновацій (табл. 2).

У 2015 р. 723 одиниці або 15,2% інноваційно активних промислових підприємств упроваджували інновації (проти 1208 од. або 12,1% у 2014 р. та 1312 од. або 12,9% у 2013 р.). Як свідчать дані табл. 2, промисловими підприємствами було впроваджено 3136 інноваційних видів продукції, з яких 548 – нових виключно для ринку, 2588 – нових лише для підприємства. Із загальної кількості впровадженої продукції 966 – нові види машин, устаткування, приладів, апаратів тощо. Кількість упроваджених інноваційних технологічних (нових або вдосконалених методів обробки та виробництва продукції) становила 1217. Із загальної кількості впроваджених інноваційних технологічних процесів 458 – маловідходні, ресурсозберігаючі.

При цьому нові технології фактично припинили бути одним із напрямів інвестиційних вкладень, нові технологічні процеси впроваджували у 2015 р. 32 од. промислових підприємств (або 0,7%); у 2014 р. – 83 од. (або 0,8%); у 2013 р. – 85 од. (або 0,8%). Водночас обсяг витрат на придбання нових технологій у 2015 р. становить 0,1 млрд грн. (або 0,72%) від загального обсягу витрат за напрямками інноваційної діяльності. При цьому 80,4% коштів, що витрачалися на інноваційну діяльність, припадало на закупівлю машин, обладнання та програмного забезпечення, у той час, коли на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки або придбання прав на нову інтелектуальну власність витрати складають 14,5%. Найбільше фінансування було проведено підприємствами Тернопільської, Запорізької, Львівської, Харківської областей та м. Києва [7].

Виходячи з існуючої структури фінансового забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств, слід зазначити, що держава не приділяє цьому питанню належної уваги. Основним джерелом фінансування інноваційних витрат (табл. 3) у 2015 р. залишаються власні кошти підприємства – 13427,0 млн грн (або 97,2% загального

Таблиця 2

Динаміка впровадження інновацій на промислових підприємствах України

Роки	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Упроваджено нових технологічних процесів	у т.ч. маловідходні, ресурсозберігаючі	Освоєно виробництво інноваційних видів промислової продукції, найменувань	з них нові види техніки	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промисловості
2011	12,8	2510	517	3238	897	3,8
2012	13,6	2188	554	3403	942	3,3
2013	12,9	1576	502	3138	809	3,3
2014	12,1	1743	447	3661	1314	2,5
2015	15,2	1217	458	3136	966	1,4

Складено автором за даними [13]

Джерела фінансування інноваційної діяльності

Роки	Загальна сума витрат	у тому числі за рахунок коштів			
		власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
2011	14333,9 / 100	7585,6 / 53,0	149,2 / 1,04	56,9 / 0,4	6542,2 / 45,6
2012	11480,6 / 100	7335,9 / 63,9	224,3 / 1,95	994,8 / 8,7	2925,6 / 25,5
2013	9562,6 / 100	6973,4 / 72,9	24,7 / 0,26	1253,2 / 13,1	1311,3 / 13,7
2014	7695,9 / 100	6540,3 / 85,0	344,1 / 4,5	138,7 / 1,9	672,8 / 8,7
2015	13813,7 / 100	13427,0 / 97,2	551,4 / 0,4	586,3 / 0,4	640,1 / 9,3

Розраховано автором за [13] за відповідні роки

обсягу витрат на інновації). У 30 країнах-лідерах 72,5% інновацій профінансовано корпоративним сектором. У програмних документах США, Японії, країн – членів ЄС технологічні новації визначено фундаментальними атрибутами розвитку [8].

Кошти державного бюджету становлять 551,4 млн грн (або 0,4% загального обсягу витрат на інновації), у 2015 р. їх отримали 11 підприємств, кошти іноземних інвесторів – 138,7 млн грн (або 1,9%), їх отримали 6 підприємств промисловості, на інші джерела, а це кошти місцевих бюджетів, позабюджетних фондів, вітчизняних інвесторів, кредитів припадає 9,3% загального обсягу фінансування інноваційної діяльності скористалися 35 вітчизняних підприємств.

Світовий досвід дає змогу побачити, що держава має значні пріоритети в інвестуванні інноваційної діяльності, оскільки забезпечує фінансування інновацій з Державного бюджету. Успіх інноваційної діяльності в Японії, США, Німеччині, Великій Британії та інших провідних країн світу забезпечили державні пільги [14, с. 56].

Несприятливий інвестиційний клімат, посилений зовнішньою агресією, корупція, низький рівень захищеності прав інтелектуальної власності тощо привів до того, що у 2015 р. частка іноземних інвестицій у фінансуванні інноваційної діяльності становила всього 0,4% (проти 1,9% у 2014 р.; 13,1% у 2013 р.) [13].

Висновки з проведеного дослідження. Проведене дослідження засвідчило кризовий поточний стан промисловості в Україні, а саме: скорочення виробництва промислової продукції, у т.ч. на підприємствах-експортерах; зниження валового нагромадження основного капіталу, критичну зношеність основних засобів, зниження внутрішнього попиту, згортання промислового комплексу та деіндустріалізацію, збереження сировинної та низькотехнологічної спеціалізації, низьку привабливість для зовнішніх інвесторів, незначний рівень внутрішніх джерел для розвитку виробництва, вимивання кваліфікованих кадрів з матеріального виробництва, деформовану структуру підготовки кадрів тощо. Усе це підкреслює відсутність системного підходу в розвитку промисловості та невизначеності стратегічних засад державної

промислової політики. Наслідком цього стає зниження конкурентоспроможності вітчизняної промисловості, відставання України від економічно розвинених країн світу і перетворення її у ресурсний придаток.

Одним із ключових елементів поновлення індустріального потенціалу країни в умовах глобалізації повинно стати впровадження стратегії випереджального розвитку економіки на основі активізації її інноваційної діяльності, яка б забезпечила розвиток зовнішньої і внутрішньої конкуренції, збільшила конкурентні позиції національної економіки.

Але проведене дослідження інноваційної діяльності промислових підприємств показало суттєве відставання їхнього інноваційного розвитку порівняно з підприємствами країн, що характеризуються розвинутою ринковою економікою.

Активізувати інноваційну діяльність промислових підприємств України могли б такі заходи: розбудова інфраструктури інноваційного розвитку за рахунок всебічної державної підтримки (ресурсна складова, фінансове і податкове стимулювання, кредитна підтримка тощо); застосування системного підходу для підвищення продуктивності і якості праці, створення нових робочих місць; застосування в економіці промисловості науково-технічних знань, широкого впровадження інноваційних програм розвитку; прогнозування і ретроспективна оцінка науково-технологічного і інноваційного розвитку; удосконалення механізмів правової охорони і захисту інтелектуальної власності; запровадження нової політики реіндустріалізації на основі випереджального технологічного розвитку; підвищення освітнього і кваліфікаційного рівня керівників підприємств з метою формування чіткого розуміння необоротності процесу розбудови підприємств промисловості на інноваційних засадах тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Саліхова О. Б. Ренесанс державної інтервенції у промисловий розвиток: останні світові тенденції та уроки для України / О. Б. Саліхова // Економіка України. – 2015. – № 9. – С. 19–37.

2. Завгородня О. Актуальні концепти економічної теорії інновацій / О. Завгородня // Економічна теорія. – 2016. – № 2. – С. 5–17.

3. Краус Н. Регулятори «інноваційного ліфту» економіки України під впливом інституціонально-структурних змін / Н. Краус // Економіст. – 2015. – № 5. – С. 14–17.

4. Державна служба статистики України : офіц. веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

5. Чи потрібна Україні промислова політика ? [Електронний ресурс] // Центр економічної стратегії. – Режим доступу : <http://www.ces.org.ua>industrial-policy-ukraine>.

6. Очікування промислових підприємств щодо перспектив розвитку їхньої ділової активності [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України : офіц. веб-сайт. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

7. Промисловість України у 2011 – 2015 роках [Електронний ресурс] : стат. збірник // Державна служба статистики України : офіц. веб-сайт. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ5_u.htm.

8. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році [Електронний ресурс] : аналітична доповідь до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/poslanya_new-cc2e3.pdf.

9. Геєць В. М. Економіка України: ключові про-

блеми і перспективи / В. М. Геєць // Економіка і прогнозування. – 2016. – № 1. – С. 7–21.

10. Лазарева Є. Дослідження закономірностей інноваційних перетворень у регіональній економіці / Є. Лазарева // Економіст. – 2009. – № 9. – С. 35–37.

11. Про рекомендації парламентських слухань на тему: «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» : постанова Верх. Ради України № 2632–VI від 21 жовт. 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 11.

12. Сидорчук І. П. Основні аспекти формування стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства і контексті інтенсифікації інноваційних процесів / І. П. Сидорчук // Інноваційна стратегія і тактика фінансово-економічного розвитку суб'єктів національного господарства : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф., (м. Чернівці, 19–20 груд. 2014 р.). – Чернівці : Гельветика, 2014. – Ч. 2. – С. 69–71.

13. Наукова та інноваційна діяльність України [Електронний ресурс] : стат. збірник за 2015 рік // Державна служба статистики України : офіц. веб-сайт. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm.

14. Альошин С. Ю. Науково-методичні підходи до оцінки стану інноваційного розвитку промислового підприємства / С. Ю. Альошин // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2014. – № 46. – С. 303–309.

ВАЛОВИЙ ВНУТРІШНІЙ ПРОДУКТ ТА ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ЙОГО РОЗРАХУНКУ

GROSS DOMESTIC PRODUCT AND METHODS OF ITS CALCULATION

У статті досліджено місце ВВП у системі національних рахунків України. Розглянуто методи розрахунку ВВП згідно існуючої статистичної методології. Проаналізовано внесок окремих видів економічної діяльності у формування ВВП впродовж 2011-2015 років. Оцінено структуру ВВП України за доходами. Виявлено основні напрями використання ВВП. Встановлено найбільш пріоритетні напрями у сфері формування, розподілу та використання ВВП країни.

Ключові слова: система національних рахунків, валовий національний продукт, валова додана вартість, дохід, зовнішньоторговельний баланс, кінцеві споживчі витрати, валове нагромадження.

В статье исследовано место ВВП в системе национальных счетов Украины. Рассмотрены методы расчета ВВП по существующей статистической методологии. Проанализированы вклад отдельных видов экономической деятельности в формирование ВВП в течение 2011-2015 годов. Оценен структуру ВВП Украины по

доходам. Выявлены основные направления использования ВВП. Установлены наиболее приоритетные направления в сфере формирования, распределения и использования ВВП страны.

Ключевые слова: система национальных счетов, валовой национальный продукт, валовая добавленная стоимость, доход, внешнеторговый баланс, конечные потребительские расходы, валовое накопление.

In the article the seat of GDP in the national accounts of Ukraine is explored. The methods of calculating GDP under the current statistical methodology were considered. The contribution of certain economic activities in GDP during 2011-2015 years was analyzed. Ukraine's GDP structure by income was reviewed. The basic use directions of the GDP were identified. The highest priorities in the area of formation, distribution and use of the country's GDP were proposed.

Key words: system of national accounts, gross national product, gross value added, income, trade balance, final consumption expenditure, gross.

УДК 330.55.051

Касілов І.І.

к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства

Комунальний вищий навчальний заклад «Інститут підприємництва «Стратегія» Дніпропетровської обласної ради»